

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

ביאורי תפילה

ברכת הודאה

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

ברכת הודאה

מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' א-להינו וא-להי אבותינו לעולם ועד,
 צור חיינו מגן ישענו אתה הוא.
 לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך
 ועל נשמותינו הפקודות לך,
 ועל נסיך שבכל יום עמנו
 ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובקר וצהרים.
 הטוב כי לא כלו רחמיך, והמרחם כי לא תמו חסדיך, מעולם קוינו לך.
 ועל כולם יתברך ויתרומם שמך מלכנו תמיד לעולם ועד.
 וכל החיים יודוך סלה, ויהללו את שמך באמת, האל ישועתנו ועזרתנו סלה
 ברוך אתה ה' הטוב שמך ולך נאה להודות.

ברכת ההודאה היא הברכה האמצעית, בין שלוש הברכות החותמות את התפילה, והיא מטביעה את חותמה על כולם. על שמה קורא הרמב"ם (הלי' תפילה פ"א ה"ד) לשלוש הברכות האחרונות ברכות ההודאה.

ברכת ההודאה מתאפיינת בסגנונה הארוך, ובחזרה הכפולה ומכופלת על אותם תכנים. הברכה מחולקת לשלושה חלקים:

א. פתיחה - קצרה ותכליתית: "מודים אנחנו לך... צור חיינו מגן ישענו אתה הוא".

ב. גוף הברכה - ארוכה ובעלת חזרות מרובות: "לדור ודור נודה לך... ועל כולם יתברך ויתרומם שמך מלכנו תמיד לעולם ועד".

ג. סיום הברכה ובה מסר אחד הנכפל פעמים: 1. "ועל כולם יתברך ויתרומם שמך מלכנו..."

2. "וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך..."

תוכן הברכה מוזכר בקצרה בפתיחה. בשאר הברכה יש חזרה רבה על הנאמר בפתיחה. שתי הודאות מוזכרות בפתיחה:

א. "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' א-להינו וא-להי אבותינו לעולם ועד" - הודאה שזכינו לעבוד את ה' א-להי השמים וא-להי הארץ.

ב. "צור חיינו מגן ישענו אתה הוא" - הודאה על כך שהקב"ה הוא הסלע האיתן שעליו נשענים אנו כל חיינו.

בגוף הברכה חוזרים אנו בניסוחים שונים על כך שחיינו מסורים ביד הקב"ה. בחתימה אנו מכריזים על כך שכל האנושות תודה לך על כל ניסיך.

עד כה עסקנו בנוסח הברכה. הרוצה לעמוד על ייחודיותה של הברכה, צריך להשוותה לברכת הודאה אחרת, ברכת ההודאה שבברכת המזון.

נודה לך ה' א-להינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ועל שהוצאתנו מארץ מצרים מבית עבדים, ועל בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלימדתנו, ועל חיים חן וחסד שחוננתנו, ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה. ועל הכל אנחנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמך בפי כל חי ככתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-להיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון.

מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' א-להינו וא-להי אבותינו לעולם ועד, צור חיינו מגן ישענו אתה הוא. לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיך שבכל יום עמנו על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובקר וצהרים. הטוב כי לא כלו רחמיך, והמרחם כי לא תמו חסדיך, מעולם קוינו לך. ועל כולם יתברך ויתרומם שמך מלכנו תמיד לעולם ועד. וכל החיים יודוך סלה, ויהללו את שמך באמת, האל ישועתנו ועזרתנו סלה ברוך אתה ה' הטוב שמך ולך נאה להודות.

ההשוואה בין שתי ההודאות מגלה לנו, שתי ההודאות שונות לחלוטין שאין ביניהם דמיון כלל. בברכת המזון אנו מודים להקב"ה על המתנות הגדולות והעצומות שהוא העניק לנו. אנו מודים על הארץ הטובה ורחבה שנתן לנו. אנו מודים על בריתך שחתמת בבשרנו. אנו מכירים טובה על שזכינו לקבל חמדה גנוזה - "תורתך שלימדתנו". וכמובן שאנו מודים לבורא עולם על המזון שהוא זן אותנו.

בתפילה אין לכלל ההודאות הללו זכר. אין ארץ, ואין מזון. אין ברית ואין תורה. מודים אנו בתפילה על הדברים הבסיסיים ביותר, על החיים, ועל קרבת א-להים.

שתי ההודאות הנובעות משתי מצבים שונים. בברכת המזון, בא האדם השבע, בטנו מלאה, והוא מודה להקב"ה על כל הטובה אשר גמל אותו. אדם זה שזכה לאכול ולשבע, חייב הוא להודות על כל המתנות הגדולות שהוא זכה להם. ללא אמירת תודה, הרי הוא כופר בטובה.

בתפילה, המצב שונה. עומד אדם בתפילה, ונפשו נקשרת בריבון העולמים. עומד העבד, ומתחנן על נפשו מלפני אדונו. בסיטואציה הזו של תפילה, במפגש בין האדם לבין הא-ל,

אין ארץ ואין מזון, אין ברית ואין אף תורה. רק היוצר והיצור שותפים למפגש זה. "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' א-להינו וא-להי אבותינו... נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך...". מודים אנו להקב"ה כל כך שהוא א-להינו, ומודים אנו על כך שאנו זוכים לחיות ולהיות עבדיו.